

NAMAZAĆ (157) *vb pf*

Wszystkie a jasne.

inf namazać (16). ◇ *fut* 2 *sg* namażesz (46). ◇ 3 *sg* namaże (7). ◇ 1 *pl* namażemy (1). ◇ 3 *pl* namażą (2). ◇ *praet* 1 *sg m* namazałem (2). ◇ 3 *sg m* namazał (6). *f* namazała (3). ◇ *pl* 3 *m pers* namazali (1). ◇ *imp* 2 *sg* namaży (31), namaż (29); namaż *RejAp* (2), *WujNT* (2); namaży : namaż *FalZioł* (30:19), *SienLek* (1:6); namaż (5), namaż (5); -aż *RejAp* (2), *WujNT* (2); -aż : -aż *SienLek* (1:5). ◇ *con* 3 *sg m* by namazał (1). *f* by namazała (1). ◇ 3 *pl subst* by namazały (1). ◇ *impers praet* namazano (3). ◇ *part praet act* namazawszy (7).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI w.

Pokryć powierzchnię mazistą lub płynną substancją (157) :

namazać komu [= dla kogo] czym (1): RejWiz 168 cf Przysłowie.

namazać co (13): Ale ty kiedy pościłz/ námaż głowę twoię [*unge caput tuum*] *WujNT Matth* 6/17; Mária tedy wziąwłzy funt oleyku Szpikánárdowego bárzo drogiego/ námażálá nogi Iezufowe [*unxit pedes Iesu*]. *WujNT Ioann* 12/3. *Cf namazać co komu; co czym.*

namazać co komu [w tym: czym (2)] (3): w Móryey Mágdalenye łam pan pochwalił iż mu nogi drogą máłcyą námażálá *KromRozm II* h3v. *Cf Zwroty.*

namazać co czym (10): KromRozm II h3v; złoczyńcę ku ławie przywiążą/ nogi iego łoną wodą námażą/ potym kozę przywiodą/ kthora rádá łol iada/ áby pięty onego złoczyńce lizálá *GroicPorz* 2v; *RejWiz* 123; *Leop Luc* 7/46; [królowa] połńanie miękkie kazálá vczynić/ kazawłzy mię pierwey chędogo w łáźni vmyć/ rzeczámí wonnymi námażác. *BielKron* 458v; *RejAp* 88; *GórnDworz* D6v; *Oczko* 26v; Y wrzucono oboie w on doł/ y ogień bárzo wielki/ pierwey ciálá ich fmołą námażawłzy/ á drugą do ognia na nie miotáli *SkarŻyw* 445, 273.

W charakterystycznych połączeniach: namazać ciało, głowę, nogi (4); namazać (drogą) maścią (3), miodem (3), rzeczami wonnymi, smołą, tłustem.

Przysłowie: Rownie fie z námi dzyeie/ by lecie z muchámí/ Gdzye im miodem námaże/ tedy lażą łámy. *RejWiz* 168.

W przen [co czym] (1) : [Pan Krystus] offiárowan ná krzyżu/ odrzwie łerc náłzych krwią swoią náłwiętlą y nadrołłzłą námażał *KrowObr* 185.

Przen (2) :

Zwroty: »namazać ręce [komu]« = *dać łapówkę, przekupić (1):* Bo gdy nędznik możnego chce práwem pokuścić/ Y iákoż on łobie ma o tym dobrze tułzyć/ Zacźże kupić membrany/ y což dáć Woźnemu/ Czymże záfię námażác theż ręce onemu/ Co rádźić ma *RejWiz* 123.

»sobie namazać ręce« = *wzbogacić się w sposób nieuczciwy (1):* A nąwieczej drugi łobie Snacz namaże ręcze obie Zgiadłby drugi ząkon włlytek Aby jedno miał požitek *RejKup* ł2.

a. *O zabiegach leczniczych: nasmarować, natrzeć (często z podaniem zastosowania); inungere Vulg (122) :* bolące mięstce mazać przetopianem mallem przed ogniem/ á namazawłzy: ciepłą chułtę przykładać *FalZioł* V 92v, II 23v, III 36a, V 48, 116; z wánny wyłzedłzy/ liniment z máści różánéy/ topólowéy/ *ex infrigidante Galeni/ etcae: vczyniwłzy/ námażác. Oczko* 32.

namazać czego na co (1): Albo theż mąka łtego nalienia zmieszana z mąką Fenigreci/ z małem maiowym/ á thego namazawłzy na chufę ciepło/ przyłoż na ciężkłość pierłi *FalZioł* III 17d.

namazać co (*przeważnie nazwa chorej części ciała lub choroby*) (92), *kogo* (1) [*w tym: namazać czym* (72)] (93): A gdy korzenie iego łtłuczeńz zmiodem albo z oliwą á namażelz głowę parłzywą, łpądzá parchy y włóli mnoży. *FalZioł* I 16a; łte⁸⁰ włzitkiego vczyń małc/ ktorą namaży łwierzb albo kroftby łwierzbącze y łifzaie *FalZioł* I 91b; łok łtego korzenia wycifniony [...] á z ocztem zmieszany [...] łzalonemu rozum daie/ gdy głowę ogoliwłzy kielko razów namażelz *FalZioł* I 109c, I 43b, 63d, 72a, 76b, 99d (65); Weźmi łoku byliczého á námaż dobrze chorého nim *SienLek* 141, 66, 72v, 104v, 166v [2 r.]; Doftañże theż łobie wodki ná oczy przypráwioney/ á námałz oczy łwoie ábys przeyrzał. *RejAp* 45, 44; *Oczko* 16v, 20, 26v, 31 [2 r.]; *WujNT Apoc* 3/18. Cf *namazać co komu*.

namazać co komu [*w tym: czyni* (9)] (14): K themu przed łamym położeniem/ rozmoczywłzy w przelnym miedzie palecz/ namaży one^{mv} dziecięciu ięzyk *FalZioł* V 43, I 19c, 67c, 77b, 83a, 84b (13); weźmi gliny/ octu/ háłunu/ íáiec/ zetrzy to wełpołek/ potym námaż mu nogi od kopytá áż do połbokow *SienLek* 190v.

namazać na co [*na chustę* (4), *na chore miejsca* (2)] (6): zmieszay to włzytko łpołem á przyłmaż/ potym namaż na chufę iako plałtr á przykładay *FalZioł* V 101v, I 110c, V 98v, 101v, 115v. Cf *namazać czego na co*.

namazać czym (88): Takież y łokiem thego ziela gdy namażelz/ otwieraią łie ty to żyły. *FalZioł* I 106d; Też proch Coloquintidi z ocztem zmieszany/ kroftly czyrwone y trąd na liczu goij gdy tym kielko razow namażelz. *FalZioł* III 31b, I 7d, 19c, 20a, 26b, 33d (53); warz rumien w ocie á thym omyway/ pothym námaż thákim lékárłtwem *SienLek* 135, 66, 72v, 141, 166v [2 r.]; *RejAp* 44. Cf »namazać małcią«, »namazać olejkiem«.

W charakterystycznych połączeniach: namazać chorego, chustę, drewniko, knot (2), *mies(t)ce* (*jakie*) (10), *z nazwą części ciała* (60), *z nazwą choroby* (7); *namazać na chustę, na pępek; namazać lekarstwem* (2), *lepem, łojem* (3), *masłem, miodem, octem, oliwą* (3), *sokiem* (5), *wodką; namazać ciepło* (10), *dobrze* (2), *kielko razow* (5).

Zwroty: »namazać małcią« = collyrio inungere Vulg [*w tym: co* (6), *około czego* (1)] [*szyk zmienny*] (11): Moželz łsprawować potrzeby thwoie około lekarłłtwá/ ale pierwey namaż około rany białą małcią albo oczthem *FalZioł* V 102, I 5a, 19c, 58d, 84b, 104c (9); kazał z łftrey gorczyłczki małc przypráwiłc/ y ogoliwłzy główki ich/ mocną oną małcią námażał *SkarŻyw* 46; *WujNT Apoc* 3/18.

»namazać nacierajác« (1): bobki kozie z ładłem wieprzowem zmieszane/ á tym mielłtce bolące namazać nacierajác/ barzo pomagá *FalZioł* V 88.

»olejkiem, z olejkiem namazać« [*szyk zmienny*] (17:3): Też gdy z oleykiem rumienkowym namażelz ciepło grzbieh [!]/ zimno vłmierza ktore bywa przy zimniczach *FalZioł* I 26b; Po naporzeniu/ namaży oleykiem Migdałowym ciepło/ vznałz mocz vzyteczną tego lekarłłtwá. *FalZioł* V 41; A potym oleyki/ rumienkowym/ á niedźwiadkowym łpołem zmieszawłzy/ krzyże y dymionka ciepło namaży. *FalZioł* V 44v, I 26b, 35b, 68a, b, 75d (19); *Oczko* 16v.

Szereg: »namazać albo natrzeć« (1): Szyiá theż gdy kogo boli/ ma ią czczyimi łlinámi z zaránku trzełc/ pothym małłem námažác/ áłbo ładłem niedźwiadzim nátrzełc. *SienLek* 82.

b. O zabiegach rytualnych; *ungere Vulg, PolAnt (20)* :

α. Namaścić zwłoki; *ungere Vulg [w tym: kogo, co (5)] (6)* : *Leop Mar 14/8*; A Gdy minął Iżábát/ Mária Mágdalená y Mária Iákubowá/ y Sálome nákupiły maści/ áby przyłzedłzy námázály Iesufá. *WujNT Mar 16/1*.

namazać czym (4): Cedrina ligna vocantur νεκροῦζοήν id est cadaveris vita. Bo gdy vmarłego Cedrowym łokiem námáże/ tedy nie prochnieye. *Mqcz 45d. Cf Zwroty*.

Zwroty: »balsamem namazać« (1): Condire mortua corpora, Bálfamem námázác. *Mqcz 62d*.

»namazać maściami« [szyk zmienny] (2): ciało iego [Amurata] iáko ieft v nich obyczáy máściámi námázano/ y wieziono do Bityniey do Azyey ná pogrzeb *BielKron 251, 428*.

β. Dokonać obrzędu namaszczenia [oznaczającego poświęcenie] (14) :

αα. Przy powoływaniu kogo na wysoką godność [kogo (7), co (1)] (8) : Ten (ieft) dar Aháronow y fýnow iego/ który ofiárowác będą Iehowie wdzień ktorego iy námázá *BudBib Lev 6/20*.

namazać komu (2): y námázéłz mi onego o ktorym rzekę do ciebie. *BudBib 1.Reg 16/3. Cf* »[komu] ręce namazać«.

Ze zdaniem celowym [aby] (2): Ták mowi Iehowá/ námázálem cię (ábyś był) krolem nád Izraelem. *BudBib 4.Reg 9/3, 4.Reg 9/12*.

Zwroty: »olejem namazać« (1): I nie to ieft Biskup/ ktorego oleiem łmrodliwym námázano. *KrowObr 126v*.

»[komu] ręce namazać« (1): [Mojżesz] Wzyáwłzy oley święty pomázał dom Boży á poświęcił/ y łpodki łłupow y ine nacząynie/ y Aaronowi ręce námázá y lał ná głowę oleiem świętym [*Vulg Lev 8/12*]. *BielKron 37v*.

W przeni [kogo czym] (2) : [wy wiecie] Iesufá z Názáretu iáko y námázáł Bog duchem świętym y mocą *BudNT Act 10/39 [38]*.

namazać komu [= dla kogo] (1): [Bóg syna swego sobie] tymże duchem ł. ktore^{so} Płalmištá zowie oleykiem rádości/ námázáł. *CzechRozm 60v*.

ββ. W starym testamencie przy przygotowaniu ołtarza do ceremonii składania ofiary [co] (3) : Zás cielcá zá grzech ofiárowác będziełz co dzień zá oczýścienie/ ábyś oczýścił ołtarz/ gdy ná nim vbłágywác będziełz/ y námázéłz iy/ że iy poáwięćifz. *BudBib Ex 29/36, Num 7/10*.

namazać czym (1): Wziął takież y oley pomázánia/ kthorym námázáł Przybytek [*linivit tabernaculum*] *Leop Lev 8/10*.

γγ. O sakramentach chrztu, bierzmowania oraz ostatniego namaszczenia [komu] (3) :

namazać co (1): Bo iuż mam ku Láfcze bożey I ku światołczy też łporzey. Vkazys łam/ recze/ nogy Na mazeć [!] ie dlia tey drogy. *RejKup m6*.

Iron (2):

namazać czego na co (1): (nagi) Krzcłilnicá. (–) [...] Nápluyże mu ná oczý/ miły dobrodzyeiu/ A potym mu námázéłz/ ná czoło oleiu. *RejZwierz 107*.

namazać co czym (1): [biskup] wmiałto łalkawego pięcćia/ w wierze poczwierdzenia namaże mu łtułtołczią głowę y zwiáže mu iá *SeklKat Zv*.

Synonimy: nasmarować, natrzeć.

Formacje współrdzenne cf MAZAĆ.
Cf **NAMAZANIE, NAMAZANY**

TK